

ქუთაისის თეატრის არქიტექტურა და საბჭოთა იდეოლოგიური დისკურსი

ირმა დოლიძე

საკვანძო სიტყვები: საბჭოთა არქიტექტურა; სათეატრო ნაგებობები, შალვა თავაძე, მიხეილ შავიშვილი, ქუთაისის თეატრი.

საბჭოთა პერიოდში არქიტექტურა მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა იდეოლოგიური დისკურსების ფორმირებასა და გავრცელებაში. სათეატრო არქიტექტურა, როგორც სივრცითი „მედია“, პოლიტიკური და სახელმწიფოებრივი თვითპრეზენტაციის შესაძლებლობაც იყო და ინსტრუმენტიც.

XX საუკუნის პირველ ნახევარში საქართველოში ოთხი ათეული მოქმედი თეატრია. შთამბეჭდავია დაპროექტებულ-აგებული სათეატრო ნაგებობების რაოდენობაც.

1930-50-იან წლებში საქართველოს რეგიონებში, ინტენსიურად მიმდინარეობს სათეატრო ნაგებობების, სახალხო კლუბების, კულტურის სასახლეების მშენებლობა. ისინი შენდება ქალაქებში, რაიონულ ცენტრებში, სოფლებშიც კი. ასეთია სათეატრო ნაგებობები: სოფელ ველისციხეში (1931), ქ. ზუგდიდში (1932; 1944-47), დაბა ჩოხატაურში (1932-33), ქუთაისში (1933-40; 1955), ოზურგეთში (1934; 1962), ხონში (1934-39), გორში (1934/5-1939), ლანჩხუთში (1936), ფოთში (1931-36), დაბა ხულოში (1931-1937), ბათუმში (1930-იანი წლები; 1953), ჭიათურაში (1949), რუსთავში (1950-იანი წლები), სოხუმში (1952), სენაკში (1953-1959) და სხვა.

როგორია ამ პერიოდის სათეატრო არქიტექტურა? არის თუ არა ის საბჭოთა პროპაგანდის ნაწილი? როგორ, რა ფორმით ისახება იდეოლოგია არქიტექტურის კონცეპტუალურ გადაწყვეტასა თუ ინტერპრეტაციაში? არქიტექტურული ერთგვაროვნება თუ პირიქით, მრავალფეროვანი ტრანსფორმაცია? როგორია ადგილობრივი მხატვრული ტრადიცია და რა გავლენას ახდენს ის საბჭოთა პერიოდის სათეატრო არქიტექტურაზე საქართველოში. ეს არის კითხვები, რომლებზეც პასუხის გაცემას ამ სტატიაში შევეცდებით.

1921 წელს ბოლშევიკური რუსეთის მიერ ოკუპირებულმა საქართველოს დამოუკიდებელმა რესპუბლიკამ (1918-1921) შეწყვიტა არსებობა. საქართველო საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში შევიდა. „საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირად (სსრკ) სახელდებული უზარმაზარი სახელმწიფო გაერთიანება მკაცრად ცენტრალიზებული მმართველობის სისტემით, სოციალისტურ-კომუნისტური იდეოლოგიით, ახალი პოლიტიკური და ეკონომიკური სტრუქტურებით, საბჭოთა ადა-

მიანის შექმნის იდეა-კონცეფციით და, რა თქმა უნდა, სრულიად იდეოლოგიზებული ხედვით ხელოვნებასა და არქიტექტურაზე. „სოციალისტური რეალიზმი“ წამყვან პოზიციებს იკავებს და საბჭოთა ხელოვნების ერთადერთ ოფიციალურ მართულეზად ყალიბდება. ცხადია, ეს ყველაფერი ერთბაშად არ მომხადარა და იმ მნიშვნელოვანი პოლიტიკურ-ეკონომიკური პროცესების თანმდევი იყო, რომელიც 1920-იანი წლებიდან მოყოლებული სულ უფრო ფართო მასშტაბსა და გავლენას იძენდა“.¹

¹ დოლიძე, სათეატრო, VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, 2025, გვ. 297.

საბჭოთა კავშირში და, მათ შორის საქართველოში, გაშლილია ფართომასშტაბიანი მშენებლობები, მზადდება ქალაქების განვითარების გენერალური გეგმები, შენდება სამრეწველო კომპლექსები, მზარდია ქვეყნის ინდუსტრიალიზაცია და ამ ვითარებაში განსკუთრებული ყურადღება ეთმობა კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებების: სათეატრო შენობების, სახალხო კლუბების, კინოთეატრების, კულტურის სასახლეების მშენებლობას, როგორც ქალაქებში, ისე დაბებსა და სოფლებში, რაც, ბუნებრივია, არ არის შემთხვევითი და იდეოლოგიური დატვირთვის მატარებელია.

XIX საუკუნისა და XX საუკუნის დასაწყისის არქიტექტურაში გავრცელებული ეკლექტიკური სტილის საპირისპიროდ „ქართული საბჭოთა არქიტექტურის განვითარების პირველ ეტაპზე ორი მიმართულება გამოიყოფა. ეს იყო, ერთი მხრივ, ცდა თანამედროვე ხუროთმოძღვრებაში ეროვნული არქიტექტურული ფორმების გამოვლენისა, ან როგორც მაშინ ამბობდნენ, „ქართული სტილის“ შექმნისა, ხოლო მეორე მხრივ – რაციონალიზმისა და კონსტრუქტივისტული არქიტექტურის პრინციპების შეთავსება“.²

XX საუკუნის 30-იანი წლებიდან საქართველოში ინტენსიურად მიმდინარეობს სათეატრო ნაგებობებისა და კულტურის სახლების მშენებლობა. წინა საუკუნისგან განსხვავებით, ამ პროექტებზე ქართველი არქიტექტორები მუშაობენ. პროფესიული განათლება მათ უკვე სამშობლოში აქვთ მიღებული.

სათეატრო არქიტექტურისადმი გამოკვეთილი ინტერესი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, არ იყო შემთხვევითი. უპირველეს ყოვლისა, ის ახალი, საბჭოთა იდეოლოგიის ამსახველ-გამომხატველი უნდა გამხდარიყო, რომლის მთავარი გზავნილი – კულტურა მასებისთვის და არა საზოგადოების პრივილეგირებული ფენისთვის (როგორც ეს მაინამდე იყო), საყოველთაო ხელმისაწვდომობის კეთილშობილურ მიზნებსაც ემსახურებოდა. ამასთან, სათეატრო შენობებს თავისი მონუმენტურობითა და გამორჩეული დეკორატიული მორთულობით, ვიზუალურად უნდა მოეხდინა სახელმწიფოს სიდიადის დემონსტრირება. ამ მხრივ საბჭოთა სათეატრო არქიტექტურა იდეოლოგიური გავლენის

ინსტრუმენტია, რომლის დახმარებითაც საბჭოთა მოქალაქე ამ „სიდიადის“ ნაწილად მოიაზრებს თავს.

საბჭოთა სახელმწიფო დიდ ინვესტიციებს დებადა ფართომასშტაბიან, შენებლობებში, მათ შორის თეატრებში და ეს პროცესი თვალსაჩინოა მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით.

მნიშვნელოვანი და გასათვალისწინებელია, რომ ამ პერიოდის საბჭოთა საქართველოში ათეულობით თეატრია. 1935 წლის სტატისტიკით – 35 მოქმედი თეატრი.³ შესაბამისია ამ პერიოდში დაპროექტებული და აგებული სათეატრო შენობების რაოდენობაც.

1930-იანი წლები სტალინური ამპირის დამკვიდრების ხანაა. „სტალინური ამპირი“, იგივე „სოციალისტური კლასიციზმი“ მკვეთრად გამოყოფილ დროით საზღვრებში თავსდება: ესაა 1933-1955 წლები. მისი დასაწყისიც და დასასრულიც პარტიულ გადაწყვეტილებებს უკავშირდება და სამთავრობო დადგენილებების თარიღებითაა განსაზღვრული. ის მკაფიოდ განსხვავდება საბჭოთა არქიტექტურის როგორც წინა, 1920-იანი წლების ეტაპისაგან, ისე – 1955 წელს მომხდარი ცვლილების შემდგომი პერიოდის არქიტექტურისგან.⁴

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ეს მართლაც გრანდიოზული მშენებლობების ხანაა საბჭოთა კავშირის მასშტაბით. გრანდიოზულია არა მხოლოდ სამთავრობო-ადმინისტრაციული, არამედ სათეატრო ნაგებობები (ქუთაისი, ერევანი, მინსკი, ნოვოსიბირსკი, როსტოვი და სხვა), კულტურის სასახლეები, კლუბები, 1 500-დან 2 500 მაყურებელზე გათვლილი დარბაზებით (სანქტ-პეტერბურგი, ხარკოვი, მოსკოვი, ბაქო, კიევი).

1930-იან წლებში დაპროექტებული თეატრები ნათლად აჩვენებს კლასიკური არქიტექტურისადმი სწრაფვას, რაც არა მარტო დეკორში, არამედ, პირველ ყოვლისა, საერთო არქიტექტურულ გადაწყვეტაში ისახება, განმასხვავებელი თავისებურებაა – პომპეზურობისა და გიგანტურობისკენ მიდრეკილება. რითაც ხაზი ესმება საბჭოთა კავშირის ძლევამოსილ სახელმწიფოს. „ოცდაათი წლის განმავლობაში საბჭოთა კავშირში აშენებულია ბევრად მეტი სათეატრო შენობა, ვიდრე ერთად აღებული ევროპის ქვეყნებში. თეატრების კაპიტალური ნაგებობები, 800-დან 2 500-მდე ტევა-

2 ჯანბერიძე, ქართული, 1971, გვ. 99-100.

3 რა ხდება საბჭოთა კავშირში, საბჭოთა ხელოვნება, N1, 1935, გვ. 61.

4 გენგიური, სტალინური, 2012, გვ. 228.

დობის, აგებულია საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკათა დედაქალებსა და მსხვილ ქალაქებში“.⁵

აღსანიშნავია, რომ არც თუ იშვიათად სათეატრო ნაგებობების მშენებლობა წლები გრძელდებოდა, ამ ვითარებაზე გავლენა მოახდინა მეორე მსოფლიო ომმა (1939-1945), რომელშიც საბჭოთა კავშირი 1941 წლიდან ჩაერთო. ამიტომ 1930-იან წლებში დაწყებული არაერთი სათეატრო ნაგებობის მშენებლობა ომის დასრულების შემდეგ გაგრძელდა, რამაც, ბუნებრივად განაპირობა ცვლილებები ნაგებობათა როგორც არქიტექტურულ (მასშტაბი, მოცულობა, ტევადობა და ასე შემდეგ), ისე დეკორატიულ გადაწყვეტაშიც.

1930-50-იანი წლების სათეატრო არქიტექტურის საინტერესო და ამავდროულად ტიპური ნიმუშია ქუთაისის თეატრის შენობა. მისი მშენებლობა 1933 წელს დაიწყო არქიტექტორ შალვა თავაძის პროექტით და 1940 წლამდე გაგრძელდა. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, 1945 წელს, კვლავ განახლდა, მხოლოდ არა შალვა თავაძის, არამედ მიხეილ შავიშვილის პროექტით.

ქუთაისის ლადო მესხიშვილის სახელობის პროფესიული სახელმწიფო დრამატული თეატრის შენობა 1955 წელს დასრულდა.

ამდენად, ორ ეტაპად აგებული ქუთაისის სათეატრო ნაგებობის მაგალითზე, რომლის თავდაპირველი პროექტი 1930-იან, საბოლოო კი 1950-იანი წლებს ეკუთვნის. შეგვიძლია თვალი გავადევნოთ 1930-იანი და 1950-იანი წლების საბჭოთა არქიტექტურის ძირითად ტენდენციებს საქართველოში (სურ. 1, 2).

ახალი სათეატრო შენობის აგების საკითხი ქუთაისში წლების მანძილზე იდგა. ამის დასტურია 1933 წლის „სალიტერატურო გაზეთში“ გამოქვეყნებული ინფორმაცია: „უკანაკნელი ორი წლის განმავლობაში ქუთაისში აშენდა 4 ახალი მუშათა კლუბი, 2 კინო თეატრი და რამდენიმე სამკითხველო მუშათა საწარმოო რაიონებში; მიუხედავად ამისა, ქალაქის წინაშე მაინც გადაუჭრელი დარჩა ერთი მთავარი საკითხი, - სახელდობრ ქალაქის ცენტრალურ თეატრის აშენების საკითხი“.⁶

ამ მიზნით ქუთაისში თეატრის სააღმშენებ-

ლო კომიტეტიც ჩამოყალიბებულა და 1933 წლის დასაწყისში გამართულ კომიტეტის პირველივე სხდომაზე სათეატრო ნაგებობის მშენებლობის ხარჯთაღრიცხვაც დაუმტკიცებიათ. 1300 მაყურებელზე გათვლილ თეატრს 700-ადგილიანი საკონცერტო დარბაზიც უნდა ჰქონოდა. მშენებლობის დაწყება 1933 წელსვე იყო ნავარაუდევო, დასრულება კი 1935 წელს.

ამ ინფორმაციიდან გამომდინარე, ქუთაისის თეატრის პროექტი 1933 წელს უკვე არსებობს. მისი ავტორი ახალგაზრდა არქიტექტორი შალვა თავაძეა, რომელმაც 1928 წელს დაამთავრა თბილისის სამხატვრო აკადემია, 1931 წელს კი მოსკოვის უმაღლესი არქიტექტურულ-სამშენებლო ინსტიტუტი. სავარაუდოდ, ქუთაისის თეატრის პროექტი შალვა თავაძის ერთ-ერთი ადრეული ნამუშევარია, თითქმის პარალელურად ის გორის თეატრის პროექტზეც იწყებს მუშაობას არქიტექტორ მიხეილ ჩხიკვაძესთან ერთად.⁷

ქუთაისის თეატრის პროექტზე წარმოდგენას გვიქმნის შალვა თავაძის სტატია, „სოციალისტური ხუროთმოძღვრების მორიგი გიგანტი (ქუთაისის თეატრი)“, დაბეჭდილი 1936 წელს, ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ და თავად სათეატრო ნაგებობის ნახაზი ავტორისავე ხელმოწერით (ინჟინერ-არქიტექტორი შალვა თავაძე).⁸ ეს მცირე მოცულობის სტატიან გარდა იმისა, რომ თავად თავაძის მიერაა დაწერილი, ნათლად გვიჩვენებს მისი ჩანაფიქრის მასშტაბურობას და ასახავს ეპოქის საერთო სურათსა და სულისკვეთებას.

„ქუთაისის თეატრი, რომელიც დაიტევს 900 მაყურებელს, ახლო მომავალში აღიმართება ერთიან მონუმენტად. მას ირგვლივ ახლავს თავისუფალი ვრცელი მოედანი, საიდანაც განიერ კიბეებით გადადიხართ მეორე მოედანზე. აქ გხვდებათ ღირსეულ მოღვაწეთა სახეები და ტრიბუნები. წინ გაშლილია პარიზის კომუნის სახელობის საზეიმო მოედანი გამშენებული შადრევნებით, აუზით. თეატრი შემკობილია თეთრი, ალისფერი ქვისგან, მაღალი სვეტებით, ფართე ფანჯრებით, რომლის შიგნით გამართულია სართულშორისი ბალკონები. კედლები, ბოძები, ფანჯრები, მორთულია

5 Корнфельд, Архитектура, 1948, с. 8-16.

6 სალიტერატურო გაზეთი, #5 (32), 1933, გვ. 4.

7 1941-1955 წლების პერიოდი შალვა თავაძის ბიოგრაფიაში არ ჩანს. ქრონოლოგიურად იგი ქუთაისის თეატრის მშენებლობის შეჩერებასაც ემთხვევა. ამ „დუმილის“ მიზეზი უცნობია, თუმცა 1930-იანი წლების პოლიტიკური რეპრესიები გვაფიქრებინებს, რომ შალვა თავაძე (1907-1989) რეპრესირებული იყო, თუმცა ის არ დაუხვრეტიათ.

8 საბჭოთა ხელოვნება, N1-2, 1936, გვ. 65.

ქართული ჩუქურთმებით, რომელთა შემკულობაში ჩასმულია ბელადების და ცნობილ მოღვაწეთა სახეები.

შედიხარ თეატრში, ირგვლივ თითქოს ფარშევანგის ფრთის ციმციმია. დარბაზი განათებულია გამჭვირვალე ქვის თასებიდან და ბოძებიდან. ჭერიდან თითქოს ვარსკვლავებიდან, შუქის სვეტები ანათებენ დარბაზის შუა აუზში მოცურავე პირებს. უეცრად დარბაზში გაიღება ხიდი და ქანდარიდან სცენისკენ გაივლის პიონერთა რაზმი, საყვირზე დაიძვრება ერთი წყება საჯდომი ადგილებისა და მოექცევა სცენის მოპირდაპირე მხარეს. აუზი იხურება. შუა დარბაზში გაიშლება მოედანი, რომელზედაც პანდუსებით ამოდის მანქანები, სცენის გუმბათზე ეფინება კინოსურათი, იხურება ფარდა და სხვა.

დასვენების დროს მაყურებლები ათვალიერებენ თეატრალურ მუზეუმს, დასეირნობენ სახურავის ვერანდაზე, საიდანაც მოსჩანს ქუთაისის მშვენიერი პანორამა.

თეატრის ნაგებობის მეორე სართული უკვე მთავრდება.⁹

ამდენად, 1936 წლისთვის თეატრის მშენებლობა აქტიურ ფაზაშია. ეს არ არის მხოლოდ ერთი ნაგებობა, არამედ მთელი კომპლექსია, რომელიც ცვლის და აყალიბებს ქალაქის ცენტრალური მოედნის ახალ ურბანულ, მხატვრულ და იდეოლოგიურ აქცენტებს, თეატრის შენობა, რომელიც „ალიმართება ერთიან მონუმენტად“ ქართული ჩუქურთმებითაა მორთული.

თავად არქიტექტორის აღწერილობიდან ვიგებთ, რომ ქუთაისის თეატრის მაყურებელთა დარბაზი და სცენა სრულადაა მექანიზებული და ითვალისწინებს როგორც დრამატული წარმოდგენის, ისე სპორტული სანახაობის გამართვის შესაძლებლობას (მაგ. სათამაშო მოედნად ტრანსფორმირებული აუზი, დარბაზისა და ქანდარის დამაკავშირებელი მოძრავი კონსტრუქცია და სხვა). იმ დროისათვის ამ უახლესი ტექნოლოგიების გამოყენება, ბუნებრივია, უაღრესად მნიშვნელოვანი იყო, თუმცა დღის წესრიგში თეატრის „რეალისტურ მოთხოვნებთან შესაბამისობის“ ვალდებულებაც იდგა. ეს კი მთელ რიგ ცვლილებებს განაპირობებდა პროექტშიც და მშენებე-

ლობის დროსაც. ასე მოხდა ქუთაისის თეატრის შემთხვევაშიც. თავდაპირველად 2 000 ადგილზე¹⁰ გათვლილი მაყურებელთა დარბაზი 1500-მდე, შემდეგ კი 900 მაყურებლამდე შემცირდა. 1936 წლისთვის, როდესაც ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ შალვა თავაძის ზემომოყვანილი სტატია დაიბეჭდა, სათეატრო შენობის მოცულობა უკვე 900 ადგილზეა განსაზღვრული..

გამოქვეყნებული ნახაზის მიხედვით, ქუთაისის თეატრის შენობა უზარმაზარი მასშტაბისაა. „ქალაქის ცენტრალურ მოედანზე განლაგებული გრანდიოზული კომპლექსი განსხვავებულ დონეებადაა დაპროექტებული. თავად სათეატრო ნაგებობა საფეხურებიან შემადგენელ დგას და ვრცელი გარშემოსავლელი აქვს. გეგმაში წაკვეთილი ოვალის ფორმის შენობა უხვადაა დეკორირებული. მრგვალი ქანდაკებებითაა შემკული გარშემო მოედანი, ასევე, სამ საფეხურად დანაწევრებული ნაგებობის დამასრულებელი ბალუსტრადები. შენობა ოთხი მხრიდან სვეტებიანი პორტალებითაა დამშვენებული. ცენტრალური (აუზისა და შადრევნისკენ გახსნილი) – გამორჩეულია ზომებითა და კოლოსალური ორდერით. ექსტერიერი შემკულია თაღნარით, ღია კოლონადით, მრავალრიცხოვანი ცალკე მდგარი ქანდაკებით, სხვადასხვა ტიპის დეკორით. მათ შორის ქართული ჩუქურთმებით. კლასიკური არქიტექტურის ფორმებთან ერთად, გამოყენებულია ქართული საკულტო ხუროთმოძღვრების მოტივები“.¹¹

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ქუთაისის თეატრის მშენებლობა მეორე მსოფლიო ომის დაწყების დროს დაკონსერვდა (ამოყვანილი იყო ცოკოლის და პირველი სართულის კედლები. სცენის მხარეს კი მესამე სართულის ნაწილიც). მშენებლობის პროცესი განახლდა 1945 წელს, არქიტექტორ მიხეილ შავიშვილის (1894-1958) პროექტით. თეატრის შენობა საზეიმოდ გაიხსნა 1955 წლის 7 ნოემბერს ლეო ქიაჩელის პიესით „ტარიელ გოლუა“. სტალინის სახელობის მოედანზე აგებული თეატრის წინ, პირველი პროექტით გათვალისწინებულ მრავალრიცხოვან ქანდაკებათა ნაცვლად, ამჯერად ერთადერთი მონუმენტური ქანდაკება ალიმართა და, რა თქმა უნდა, ეს საბჭოთა ბელადის, სტალინის, ძეგლი იყო.

9 საბჭოთა ხელოვნება, N1- 2, 1936, გვ. 64.

10 ჯანბერიძე, ქართული, 1971, გვ. 325.

11 დოლიძე ი., სათეატრო არქიტექტურა XX საუკუნის 30-იან წლების საქართველოში – ქუთაისის თეატრის შენობის თავდაპირველი პროექტი, VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, 2025, გვ. 303

ახალი სათეატრო ნაგებობის გახსნა ქუთაისში დიდი მნიშვნელობის მოვლენა იყო. ამ ფაქტს მომდევნო დღესვე გამოეხმაურა პრესა. გაზეთი „კომუნისტი“ სტატიაში „ძვირფასი სადღესასწაულო საჩუქარი ქუთაისის მშრომელებს“ დეტალურ ინფორმაციას აწვდის მკითხველს თეატრზე. აღნიშნული ინფორმაცია, ბუნებრივია, ჩვენთვისაც მნიშვნელოვანია, ამიტომ ვრცელი ამონარიდი მოგვყავს სტატიიდან:

„ქუთაისელმა მშრომელებმა დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 28-ე წლისთავის დღესასწაულისათვის მიიღეს ძვირფასი საჩუქარი – თეატრის ახალი შენობა... ახლა ქალაქის თითქმის ყველა კუთხიდან გარკვევით მოჩანს დიდებული, მონუმენტური შენობა. ქართული არქიტექტურის წინსვლის მკაფიო მაგალითია გამოჩენილი ქართველი ხუროთმოძღვრის, მიხეილ შავიშვილის მიერ შექმნილი ეს შესანიშნავი ნაგებობა.

თეატრის მთავარი შესასვლელი შემოსილია ეკლარის მოჩუქურთმებული ქვით. მნახველის თვალს იტაცებს ქართული მარმარილოს მრავალფეროვნება, მარმარილოს სვეტები, მხატვრული მოზაიკით შესრულებული იატაკი, ფერადი პარკეტი, წითელის ხის კარ-ფანჯრები.

თეატრის სასცენო ნაწილი სავსებით აკმაყოფილებს თანამედროვე საბჭოთა თეატრის ყველა მოთხოვნას. თეატრის სცენა მთლიანად მექანიზებულია. მოძრავი წრის დიამეტრი 15 მეტრს უდრის, რაც უაღრესად გააადვილებს დეკორაციების შეცვლას და სპექტაკლების მსვლელობას.

მაყურებელთა დარბაზს, რომელიც 1 100 კაცს იტევს, ამშვენებს დიდი ჭალი 120 ელექტროლამპიონით. დარბაზი ნალისებური ფორმისაა, რაც უზრუნველყოფს სმენისა და ხედვის ერთნაირად კარგ პირობებს პარტერში და იარუსებზე.

თეატრის დარბაზი და მის ირგვლივ სათავსები გემოვნებით არის გაფორმებული. არქიტექტურულ გაფორმებაში გამოყენებულია ფერწერული ფრესკული ორნამენტი, ბუნებრივი და ხელოვნური მარმარილო, მხატვრული მოზაიკა, მაგარი ჯიშის ხე და სხვ... აქ არის ნიჭიერი მოქანდაკის ვ. მიზანდარის, გამოჩენილი მეჩუქურთმეების პ. აბესაძის, ლ. ბაზაძის, დ. მამრიკიშვილის და სხვათა მაღალი ოსტატობით შესრულებული ქართული ჩუქურთმები. სამხატვრო სამუშაოების შესრულებაში თავი ისახელეს მხატვრებმა: გ. ცაგარეიშვილმა, ჯ. ქათამაძემ, გ. ჩხარტიშვილმა და ნ. ლარიბაშვილ-

მა. თეატრის მთავარი დარბაზის ჭერის სამხატვრო სამუშაოები მაღალხარისხოვნად შეუსრულებიათ მ. თოიძის სახელობის თბილისის სამხატვრო სასწავლებლის კურსდამთავრებულებსა და მოსწავლეებს...

ქუთაისის ახალი დრამატული თეატრი ჩვენი რესპუბლიკის მშვენიერაა თავისი ტექნიკური აღჭურვილობით და არქიტექტურული გაფორმებით. ეს შესანიშნავი შენობა ჩვენი ქვეყნის პირველხარისხოვანი დრამატული თეატრების გვერდით შეიძლება დავაყენოთ“.¹²

ქუთაისის სათეატრო ნაგებობის რთული სტრუქტურის მქონე გეგმა ოვალშია ჩაწერილი და ოთხივ მხრივ სიმეტრიულად განლაგებული შესასვლელებით აქცენტირებული, რომელთაგან უმთავრესი მოედნისკენ გახსნილი მთავარი შესასვლელია. იგი 4 შეწყვილებული სვეტის მონუმენტური პორტიკითაა წარმოდგენილი, მოედანთან დამაკავშირებელი ფართო კიბეებითაა და პანდუსებით.

მაყურებელთა დარბაზის გეგმა ნალისებური ფორმისაა (ერთ-ერთი საუკეთესო გადაწყვეტა ხედვითი და აკუსტიკური თვალსაზრისით). იგი სამ იარუსს აერთიანებს. თანდათან ამალელებული პარტერის რიგები უკან ლოჟებით სრულდება. მართალია, მიხეილ შავიშვილმა გაითვალისწინა სათეატრო ნაგებობის უკვე არსებული, აშენებული სტრუქტურა, თუმცა, 900 ადგილზე გათვლილი მაყურებელთა დარბაზის ტევადობა ახალი პროექტით 1100-მდე გაზარდა.

დარბაზის გარშემო მოწყობილია გალერეები, გარეთ გასასვლელი ტერასები და აივნები. თავად დარბაზის კედლები დაფარულია მცენარეულ მოტივებზე შექმნილი ორნამენტული მხატვრობით, რომელიც ზევით კედლის თაღოვანი რიგით სრულდება. მხატვრობითაა შემკული დარბაზის პლაფონიც, ცენტრში ბრინჯაოს ორნამენტებიანი ნახევარსფერული ბროლის ჭალით. მთლიანობაში მაყურებელთა დარბაზი საზეიმო ხასიათისაა და ჟღერადი კოლორიტით გამოირჩევა.

ოთხსართულიანი სათეატრო ნაგებობის ბოლო სართულზე წარმოდგენილია მუზეუმი, ბუფეტი, სარეპეტიციო დარბაზი, სამხატვრო სახელოსნო და ასე შემდეგ. სასცენო ნაწილის გარშემო კი – მსახიობთა საპირფარეშოები, გრიმიორის, რეჟისორის ოთახები, მსახიობთა ფოიე და სხვა სივრცეები. ზოგადად, სათეატრო ნაგებობის გეგმაში გათვა-

12 მეფისაშვილი, კინწურაშვილი, ძვირფასი, კომუნისტი, 08.11, N264, 1955.

ლისწინებულება თეატრის სრულფასოვანი ფუნქციონირებისთვის აუცილებელი ყველა პირობა.

შთამბეჭდავია სათეატრო ნაგებობის ექსტერიერი. ერთიანი არქიტექტურული მოცულობა პორტიკისა და ლოჯიათა სვეტნარით შუქ-ჩრდილისა და ფორმათა ერთმანეთში გადასვლის ფერწერულ ეფექტს ქმნის. წამყვანი როლი აქ თაღედის სისტემას ენიჭება. იგი საერთო არქიტექტურული და მხატვრული გადაწყვეტის გამაერთიანებლადაც გვევლინება. „ისევე, როგორც ინტერიერში, დეკორი ქართული არქიტექტურის ორნამენტული მოტივებისა და საერთო გაფორმების პრინციპებს ეყრდნობა. ასეა შედგენილი ეკლარის ქვის კედელზე ვიწრო და მაღალი კედლის თაღები, ლოჯიათა სვეტების კაპიტელები, მოჩარჩოებანი გვერდის პორტიკებზე და სხვ. მთავარი პორტიკის კაპიტელთა ელემენტები აგრეთვე ქართული ხუროთმოძღვრების რეპერტუარიდან არის აღებული, მაგრამ მათი ნახატი ორიგინალურია. კოლონების ვიწრო სვეტების „კონად“ წარმოდგენაც ქართული არქიტექტურის მოტივებითაა ნაკარნახევი, ისევე როგორც რთული კარნიზის მორთულობის ელემენტები და სხვ.“¹³

თავდაპირველ ჩანაფიქრთან შედარებით, ქუთაისის თეატრი შედარებით სადა ნაგებობაა, აქ აღარ არის მრგვალი ქანდაკების ათეულობით ნიმუში, რომელიც 1930-იანი წლების პროექტით იყო გათვალისწინებული. შენობა, რა თქმა უნდა, კვლავინდებურად მონუმენტურია, თუმცა ის გიგანტური მასშტაბი აღარ აქვს.

1933 წლის პროექტის მსგავსად, თეატრის შენობა ქალაქის ცენტრალური მოედნის სივრცითი დომინანტია. სამიარუსიანი მონუმენტური ნაგებობა მოედნისკენ საზეიმო პორტიკით, პანდუსებითა და კიბეებითაა გახსნილი. შენობის მთელ სიმაღლეზე, კოლოსალური ორდერის შეყვანილებული სვეტებით გამოთლიანებული მთავარი ფასადია (სურ. 3, 4).

თეატრის ექსტერიერის დეკორატიულ გადაწყვეტაში ერთნაირად მონაწილეობს კლასიკური არქიტექტურა და შუა საუკუნეების ეროვნული საკულტო ხუროთმოძღვრების დეკორატიული მოტივები. ასეთია, მეორე სართულის თაღნარით შემკული ღია გალერეები, იონური და კორინთული კაპიტელებით შემკული სვეტები. მცენარეული და გეომეტრიული ორნამენტით დამშვენებული კარნიზები, სარკმელთა საპირეები, მოაჯირები,

თაღის ტიმპანები.

მიხეილ შავიშვილის შემოქმედებაში ქუთაისის თეატრი ერთადერთი ამ ტიპის ნამუშევარია, შალვა თავაძისგან განსხვავებით, რომელსაც ეკუთვნის გორის დრამატული თეატრის პროექტი (მიხეილ ჩხიკვაძესთან ერთად, 1934/5-1939), შავიშვილს სათეატრო არქიტექტურის მიმართულებით აღარ უმუშავია, იგი 1958 წელს გარდაიცვალა.

ლადო მესხიშვილის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო თეატრის შენობა, რომელსაც დღეს საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი აქვს მინიჭებული, ერთი ეპოქისა და ორი ავტორის შემოქმედების ნაყოფია. ქუთაისის თეატრის ამ მაგალითზე შესაძლებელია რიგი იმ მახასიათებლების გამოყოფა, რომლებიც აღნიშნული ეპოქისთვისაა ნიშანდობლივი. ასეთია სათეატრო ნაგებობათა მნიშვნელოვანი ადგილი და როლი ქალაქებისა თუ სოფლების განაშენიანებაში. ისინი პროექტდება და შენდება მოედნებზე, არქიტექტურული ანსამბლების ცენტრში და ორგანულად ერთვება ურბანულ გარემოში. ქუთაისის თეატრის გარდა, ამის მკაფიო მაგალითებია გორში, ხულოში, ლანჩხუთში, ზუგდიდში, ჭიათურაში, ბათუმში, სოხუმში აგებული სათეატრო ნაგებობები. მათ არქიტექტურულ გადაწყვეტაში კლასიკური მოტივების პარალელურად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ეროვნული ხუროთმოძღვრების ფორმები, რაც ამ პერიოდის არქიტექტურის თავისებურებადაც გვევლინება.

ცნობილ ფორმულას „შინაარსით სოციალისტური და ფორმით ნაციონალური“¹⁴

თითქოს ხელიც უნდა შეეწყო ამ პროცესისთვის, თუმცა დღევანდელი გადმოსახედიდან ჩანს, რომ გასული საუკუნის 1930-50-იან წლების საბჭოთა საქართველოში, ქართული კულტურული მემკვიდრეობისადმი არსებული და, ამავდროულად, სულ უფრო მზარდი ინტერესი, პირველ ყოვლისა, საკუთარი იდენტობის გამოხატვისა და მხატვრული ენის ძიების პროცესის მაჩვენებელია. ქვეყანა, რომელმაც დაკარგა პოლიტიკური დამოუკიდებლობა, თვითგამოხატვას ეროვნული მხატვრული ფორმების ძიებასა და რეპრეზენტაციაში ცდილობს. მით უფრო იმ იდეოლოგიური წნეხის პირობებში, როდესაც ხელოვნებას და არქიტექტურას მკაცრად განსაზღვრულ იდეოლოგიურ ჩარჩოშია მოქცეული და ერთადერთ მხატვრულ

13 ჯანბერიძე, ქართული, 1971, გვ. 330.

14 Сталин, О политических, Речь на собрании студентов КУТВ, 18 мая 1925 г. Сталин И.В. Сочинения, 1952. Т. 7., с. 138.

მეთოდად „სოციალისტური რეალიზმის“ პრინციპია აღიარებული. მიუხედავად ამისა, სახეზეა საბჭოთა პერიოდის სათეატრო არქიტექტურის ერთ-ერთი სახასიათო და, ამავედროულად, გამორჩეული ნიმუში, რომელიც 1930-იანი და 1950-

იანი წლების სტალინური ამპირისა და ეროვნული ხუროთმოძღვრების ტრადიციათა თანაარსებობის საინტერესო მაგალითად გვევლინება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გიური ნ., სტალინური ამპირი - იდეოლოგიური ინსცენირება (შედარებითი ანალიზი გერმანიისა და იტალიის ფაშისტურ არქიტექტურასთან), კრებული XX საუკუნის ხელოვნება, ხელოვნება ტოტალიტარიზმის პერიოდში 1930-1960, თბ., 2012.
- დოლიძე ი., სათეატრო არქიტექტურა XX საუკუნის 30-იანი წლების საქართველოში - ქუთაისის თეატრის შენობის თავდაპირველი პროექტი, VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია კულტურა და ხელოვნება თანამედროვეობის კონტექსტში, კონფერენციის მასალები, ბათუმი, 2025.
- თავაძე შ., სოციალისტური ხუროთმოძღვრების მორიგი გიგანტი, საბჭოთა ხელოვნება, N1-2, 1936.
- რა ხდება საბჭოთა კავშირში, საბჭოთა ხელოვნება, N1, 1935.
- ციციშვილი ირ., ქართული საბჭოთა არქიტექტურა 50 წლის მანძილზე, თბ., 1970.
- ჯანბერიძე ნ., ქართული საბჭოთა არქიტექტურა, ხელოვნება, თბ., 1971.
- სალიტერატურო გაზეთი, N5 (32), 1933.
- კომუნისტი, 08.11, N264, 1955.
- კომუნისტი, N168, 1930.
- Корнфельд Я., Архитектура Страны Советов, Театры, Издательство Академии Архитектуры СССР, Москва, 1948.
- Сталин И.В., О политических задачах университета народов Востока. Речь на собрании студентов КУТВ. 18 мая 1925 г. Сталин И.В. Сочинения, Москва, 1952. Т. 7.
- Чантурия А., Капитальное строительство Грузии и перспективы его развития, Тб., 1975.
- Paperny V., Architecture in the Age of Stalin: Culture Two, Cambridge, 2002. <https://www.scribd.com/doc/210969794/Architecture-in-the-Age-of-Stalin-Vladimir-Paperny> 04/08/2026.

ARCHITECTURE OF THE KUTAIISI THEATER AS AN EXPRESSION OF SOVIET IDEOLOGICAL DISCOURSE

Irma Dolidze

Keywords: Soviet architecture; theatre buildings; Shalva Tavadze; Mikheil Shavishvili; Kutaisi Theatre

Architecture in the Soviet period played a significant role in shaping and disseminating ideological discourses. Theatre architecture, as a spatial “medium,” functioned both as an opportunity and as an instrument for political and state self-representation.

In the first half of the 20th century, there were around forty active theatres in Georgia. The number of designed and constructed theatre buildings is also impressive.

During the 1930s–1950s, the construction of theatre buildings, people’s clubs, and palaces of culture proceeded intensively in the regions of Georgia. These were built not only in cities, but also in district centers and villages. Examples of such theatre buildings include those in the village of Velistsikhe (1931), the city of Zugdidi (1932; 1944–47), the town of Chokhatauri (1932–33), the city of Kutaisi (1933–40; 1955), the city of Ozurgeti (1934; 1962), the city of Khoni (1934–39), the city of Gori (1934/5–1939), the city of Lanchkhuti (1936), the city of Poti (1931–36), the town of Khulo (1931–1937), the city of Batumi (1930s; 1953), the city of Chiatura (1949), the city of Rustavi (1950s), the city of Sukhumi (1952), Senaki (1953/1959), and others.

What characterizes theatre architecture of this period? Is it part of Soviet propaganda? In what ways, and in what forms, is ideology reflected in the conceptual design or interpretation of architecture? Does architectural uniformity prevail, or, on the contrary, do we observe diverse transformations? What is the role of local artistic tradition, and how does it influence Soviet-period theatre architecture in Georgia? These are the questions this article seeks to address.

In 1921, the independent Republic of Georgia (1918–1921) ceased to exist following its occupation by Bolshevik Russia. Georgia became part of the Soviet Union. “The vast state formation known as the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) was characterized by a strictly centralized system of governance, a socialist-communist ideology, new political and economic structures, the concept and

idea of creating the “Soviet person,” and, of course, a fully ideologized view of art and architecture. “Socialist Realism” came to occupy a leading position and was established as the only official direction of Soviet art. Naturally, all of this did not occur overnight; rather, it accompanied significant political and economic processes that, beginning in the 1920s, gradually expanded in scale and influence.”¹

1 Dolidze, I. Theatre Architecture in Georgia in the 1930s. The initial project of the Kutaisi Theatre Building Proceedings of the 7th International Scientific Conference, 2025, p. 297. (in Georgian).

In the Soviet Union, including Georgia, large-scale construction projects were underway: master plans for urban development were being prepared, industrial complexes were built, and the process of industrialization was rapidly expanding. In this context, particular attention was given to the construction of theatre buildings, people's clubs, cinemas, and palaces of culture in cities as well as in towns and villages. This focus was by no means accidental and clearly carried an ideological charge.

In contrast to the eclectic style prevalent in 19th-century and early 20th-century architecture, "at the first stage of the development of Georgian Soviet architecture two directions emerged. On the one hand, there was an attempt to reveal national architectural forms within modern architecture, or, as it was said at the time, to create a 'Georgian style'; on the other hand, there was an effort to integrate the principles of rationalism and constructivist architecture."²

Since the 1930s, the construction of theatre buildings and cultural houses has been actively underway in Georgia. Unlike the previous century, Georgian architects are now working on these projects. They have already received their professional education in their homeland.

The pronounced interest in theatre architecture, as noted above, was by no means accidental. First and foremost, it was intended to embody and express the new Soviet ideology, whose main message was that culture belonged to the masses, not to a privileged segment of society (as had been the case previously), thereby serving the noble goal of universal accessibility. At the same time, theatre buildings, through their monumentality and distinctive decorative ornamentation, were meant to visually demonstrate the grandeur of the state. In this respect, Soviet theatre architecture functioned as an instrument of ideological influence, through which the Soviet citizen could perceive themselves as part of this "grandeur."

The Soviet state made significant investments in large-scale buildings, including theatres, and this

process was evident throughout the entire Soviet Union.

It is important to note that during this period in Soviet Georgia, there were dozens of theatres. According to 1935 statistics, there were 35 active theatres.³ This corresponds to the number of theatre buildings designed and constructed during this period.

The 1930s mark the consolidation of the Stalinist Empire style. "Stalinist Empire," also known as "Socialist Classicism," is clearly defined within specific temporal boundaries: 1933–1955. Its beginning and end are linked to party decisions and are determined by the dates of governmental decrees. It differs distinctly both from the previous stage of Soviet architecture in the 1920s and from the architectural developments that followed the changes of 1955.⁴

As noted earlier, this was indeed an era of grandiose construction across the Soviet Union. The grandeur was not limited to government and administrative buildings, but extended to theatre buildings (Kutaisi, Yerevan, Minsk, Novosibirsk, Rostov, and others), palaces of culture, and clubs, featuring halls designed for 1,500 to 2,500 spectators (Saint Petersburg, Kharkiv, Moscow, Baku, Kyiv).

The theatres designed in the 1930s clearly demonstrate a turn toward classical architecture, reflected not only in decoration but, above all, in the overall architectural solution. A distinguishing feature is their tendency toward pomp and grandeur, emphasizing the power of the Soviet state. "Over thirty years, far more theatre buildings were constructed in the Soviet Union than in all the countries of Europe combined. The major theatre buildings, with capacities ranging from 800 to 2,500, were erected in the capitals and large cities of the Soviet republics."⁵ In Georgia, as noted earlier, theatres and cultural houses—almost identical in structure and purpose—were constructed not only in cities but also in towns, administrative centers, and villages.

It is noteworthy that the construction of theatre buildings often lasted for several years, a situation further impacted by World War II (1939–1945), in

2 Janberidze, N. *Georgian Soviet Architecture*. 1971, pp. 99–100 (in Georgian).

3 What Is Happening in the Soviet Union, *Soviet Art*, No. 1, 1935, p. 61. (in Georgian).

4 Gengiuri N. *Stalinist Empire – Ideological Staging (A Comparative Analysis with Fascist Architecture in Germany and Italy)*. In: *Art of the 20th Century: Art in the Period of Totalitarianism (1930–1960)*. Tbilisi, 2012. pp. 228

5 Kornfeld, Ya., *Architecture of the Land of the Soviets: Theatres*, 1948, pp. 8–16 (in Russian).

which the Soviet Union became involved from 1941. As a result, the construction of many theatres that began in the 1930s continued after the end of the war, naturally leading to changes in both the architectural aspects of the buildings (scale, volume, capacity, etc.) and their decorative design.

An interesting and at the same time typical example of theatre architecture from the 1930s–1950s is the building of the Kutaisi Theatre. Its construction began in 1933 based on a project by architect Shalva Tavadze and continued until 1940. After World War II, in 1945, construction resumed, this time based not on Tavadze's project but on a design by Mikheil Shavishvili. The building of the Lado Meskhishvili State Professional Drama Theatre in Kutaisi was completed in 1955.

Thus, using the Kutaisi theatre building – constructed in two stages, with the original project dating to the 1930s and the final stage to the 1950s – as an example, we can trace the main trends of Soviet architecture in Georgia during the 1930s and 1950s (Figs. 1 and 2).

The question of constructing a new theatre building in Kutaisi had been under consideration for many years. Evidence of this is found in a report published in the 1933 issue of *Literary Newspaper*, which stated: “Over the past two years, four new workers’ clubs, two cinemas, and several reading rooms have been built in the industrial districts of Kutaisi; nevertheless, one major problem still remains unresolved for the city—namely, the construction of a central city theatre.”⁶

For this purpose, a theatre construction committee was established in Kutaisi, and at the very first meeting held in early 1933, the committee approved the cost estimate for the building of the new theatre. The theatre was planned to accommodate 1,300 spectators and to include a 700-seat concert hall. Construction was scheduled to begin in 1933 and to be completed by 1935.

Thus, by 1933, Tavadze's project already existed. A graduate of the Tbilisi State Academy of Arts (1928) and the Moscow Higher Architectural and Construction Institute (1931), Tavadze was just beginning his career. Around the same time, he start-

ed work on the Gori Theatre project with architect Mikheil Chkikvadze.

A clear picture of Tavadze's design emerges from his own 1936 article, “Another Giant of Socialist Architecture (Kutaisi Theatre),” published in *Soviet Art*, as well as from his signed architectural drawings. The article not only describes the architectural concept but also reflects the era's spirit of scale and ambition.⁷

“The Kutaisi Theatre, which will accommodate 900 spectators, will soon rise as a single monumental structure. It will be surrounded by an open, spacious square from which broad stairways will lead to an elevated second square. Here, the visitor will encounter the figures of distinguished public figures and ceremonial tribunes. Before the theatre will stretch the festive Paris Commune Square, adorned with fountains and a pool. The theatre will be embellished with white and pink stone, tall columns, and wide windows, inside which inter-storey balconies will be arranged. The walls, pillars, and windows will be decorated with Georgian ornamental motifs incorporating the likenesses of leaders and eminent personalities.

Upon entering the theatre, one seems to be enveloped by the shimmering of a peacock's wing. The auditorium will be illuminated by translucent stone bowls and lighted columns. From the ceiling, as though from the stars themselves, shafts of light will shine upon the figures floating in the central pool of the hall. Suddenly, a bridge will extend across the auditorium, and a group of Pioneers will pass from the parterre toward the stage. At the sound of the trumpet, an entire row of seats will rise and reposition itself opposite the stage. The pool will close. In the middle of the auditorium, a platform will unfold upon which automobiles will ascend via ramps; a film will be projected onto the dome of the stage; the curtain will close, and so forth.

During intermissions, spectators will visit the theatre museum and stroll on the rooftop veranda, from which the beautiful panorama of Kutaisi may be observed. The construction of the theatre's second floor is already nearing completion.”⁸

By 1936, construction was in full progress. The

6 *Literary Newspaper*, No. 5 (32), 1933, p. 4 (in Georgian).

7 *Journal Soviet Art*, No. 1–2, 1936, p. 65 (in Georgian).

8 *Journal Soviet Art*, No. 1–2, 1936, p. 64 (in Georgian).

building was conceived not merely as a single structure but as an entire complex redefining the central square of the city with new urban, artistic, and ideological accents.

The auditorium and stage were designed to be fully mechanized, accommodating theatrical as well as sports events—a highly innovative technological vision for its time. However, this ambitious plan had to be adjusted to meet the “realistic requirements” of theatre practice. As a result, the initially planned 2,000-seat auditorium was reduced first to 1,500 and eventually to 900 seats.

The published architectural drawing reveals that the theatre was designed on a monumental scale. The grand complex, located on the central square of the city, was planned on several levels. The theatre itself stood on a stepped platform with a spacious surrounding terrace. The building – an oval form in plan – was richly decorated. The square around it was adorned with numerous round sculptures and tiered balustrades completing the stepped massing. Porticoes with columns framed all four sides of the structure. The central portico (opening toward the fountain and pool) stood out due to its larger dimensions and colossal order. The exterior featured arcades, open colonnades, numerous freestanding sculptures, and varied decorative elements, including Georgian ornamental motifs alongside classical architectural forms and patterns derived from Georgian ecclesiastical architecture.

As noted, construction of the Kutaisi Theatre was halted during the Second World War. By then, the socle and first-floor walls were completed, and parts of the third floor had been erected on the stage side. Work resumed in 1945 with a new project by architect Mikheil Shavishvili (1894–1958). The building of the theatre was officially inaugurated on 7 November 1955 with Leo Kiacheli’s play Tarel Golua. Instead of the numerous sculptures envisioned in the 1930s project, only a single monument was erected on the square in front of the theatre – an imposing statue of Stalin.

The opening of the new theatre was a significant event for Kutaisi. The following day, the newspaper Communist published an article titled “A Precious Festive Gift to the Workers of Kutaisi” (by G. Mefisashvili and R. Kintsurashvili), offering detailed

information on the new building. Because this article is highly informative, a substantial excerpt is provided below:

“On the occasion of the 28th anniversary of the Great October Socialist Revolution, the workers of Kutaisi have received a valuable gift – the new theatre building...

The magnificent, monumental structure can now be clearly seen from almost every corner of the city. This remarkable work, created by the distinguished Georgian architect M. Shavishvili, is a vivid example of the progress of Georgian architecture.

The main entrance of the theatre is clad in carved Eklari stone. The rich variety of Georgian marble, the marble columns, the mosaic floors, the colorful parquet, and the redwood doors and windows immediately capture the viewer’s attention.

The stage area fully meets all the requirements of a modern Soviet theatre. The stage is entirely mechanized. The diameter of the rotating circular platform is fifteen meters, which considerably facilitates the changing of scenery and the conduct of performances.

The auditorium, which seats 1,100 spectators, is adorned with a large chandelier containing 120 electric bulbs. Shaped like a horseshoe, the hall provides equally excellent conditions of acoustics and visibility from both the parterre and the balconies.

The auditorium and surrounding rooms are tastefully decorated. The architectural ornamentation includes fresco-style painting, natural and artificial marble, artistic mosaic, hardwood, and more. The building features stone carvings by the talented sculptor V. Mizandari and by master carvers P. Abesadze, L. Bazadze, D. Mamrikishvili, and others. Painters G. Tsagareishvili, J. Katamadze, G. Chkharishvili, and N. Gharibashvili distinguished themselves in the artistic work. The ceiling paintings of the main hall were executed to a high professional standard by graduates and students of the M. Toidze Art School...

The new dramatic theatre of Kutaisi, with its technical equipment and architectural design, is one of the finest buildings in our republic. It may be placed alongside the foremost dramatic theatres of our country.”⁹

The complex architectural plan of the Kutaisi

9 Communist Newspaper, 8 November, No. 264, 1955. (in Georgian).

Theatre is inscribed into an oval and accentuated by four symmetrically arranged entrances, the principal one facing the square. This monumental entrance consists of a portico with four pairs of columns and is approached through broad steps and ramps.

The horseshoe-shaped plan of the auditorium—one of the best configurations for visibility and acoustics—includes three tiers. The gradually rising rows of the parterre culminate in loges at the back. Although Shavishvili incorporated the existing structural elements already built before the war, he increased the seating capacity from Tavadze's revised 900 seats to 1,100.

Galleries, outdoor terraces, and balconies surround the auditorium. The walls of the hall are decorated with ornamental painting based on vegetal motifs, culminating at the top in a series of arched bays. The painted plafond is crowned by a central half-spherical crystal chandelier with bronze ornamentation. Overall, the auditorium conveys a festive character distinguished by a vivid and resonant color palette.

The fourth floor houses a museum, a buffet, a rehearsal hall, an art studio, and other rooms. The stage area is surrounded by dressing rooms, make-up rooms, the director's office, actors' foyers, and various functional spaces. The plan accommodates all facilities necessary for a fully equipped theatre.

The exterior is equally impressive. The unified architectural mass creates painterly effects of light and shadow through the interplay of porticoes and arcaded loggias. The system of arches—central to Georgian medieval architecture—plays a leading role, functioning as a unifying architectural and artistic element. The decorative scheme combines classical architectural motifs with those of Georgian ecclesiastical architecture: tall, narrow arches, column capitals, window surrounds, balustrades, cornice ornaments, and tympanum decorations all draw from the traditional Georgian repertoire, though interpreted in an original manner.¹⁰

Compared with the ambitious initial concept, the executed building is relatively restrained, lacking the multitude of sculptures envisioned in the 1930s

project. Although still monumental, the final structure does not possess the same colossal scale.

Yet, like the earlier design, the completed theatre dominates the central urban space. Its three-tiered monumental façade opens toward the square with a ceremonial portico, steps, and ramps. The entire height of the façade is unified by colossal paired columns. (see Figs. 3 and 4).

The decorative exterior combines classical motifs with medieval Georgian ecclesiastical ornamentation: Ionic and Corinthian capitals, vegetal and geometric ornamented friezes, carved window surrounds, railings, and arched tympana.

In Shavishvili's oeuvre, the Kutaisi Theatre stands as a unique example of this architectural genre. Unlike Shalva Tavadze—who also designed the Gori Drama Theatre (with architect Mikheil Chikvadze, 1934/5–1939)—Shavishvili did not continue working on theatre architecture after this building; he passed away in 1958.

The Lado Meskhishvili Kutaisi State Drama Theatre building – today listed as a monument of cultural heritage – is the product of two eras and two authors. Its history allows us to identify a number of defining characteristics of Soviet theatre architecture in Georgia. These include the central role of theatre buildings in urban and rural development: theatres were designed as focal elements of squares and architectural ensembles, integrating organically into the urban environment. Examples include theatres built in Gori, Khulo, Lanchkhuti, Zugdidi, Chiatura, Batumi, and Sokhumi.

Alongside classical motifs, national architectural forms played a significant role in these buildings—one of the key features of the era. The well-known ideological formula “socialist in content, national in form”¹¹ was ostensibly meant to encourage the use of national heritage in Soviet art and architecture. Yet, from today's perspective, the growing interest in Georgian cultural heritage in the 1930s–1950s appears primarily as an expression of the search for artistic identity—a cultural response from a nation deprived of political independence. Within the constraints of rigid ideological control and the dom-

10 Janberidze, N. *Georgian Soviet Architecture*. 1971, p. 330 (in Georgian).

11 Stalin, I.V., *On the Political Tasks of the University of the Peoples of the East*. Speech at a Meeting of KUTV Students. May 18, 1925. Stalin, I.V. *Works*, Moscow, 1952. Vol. 7, p. 138 (In Russian).

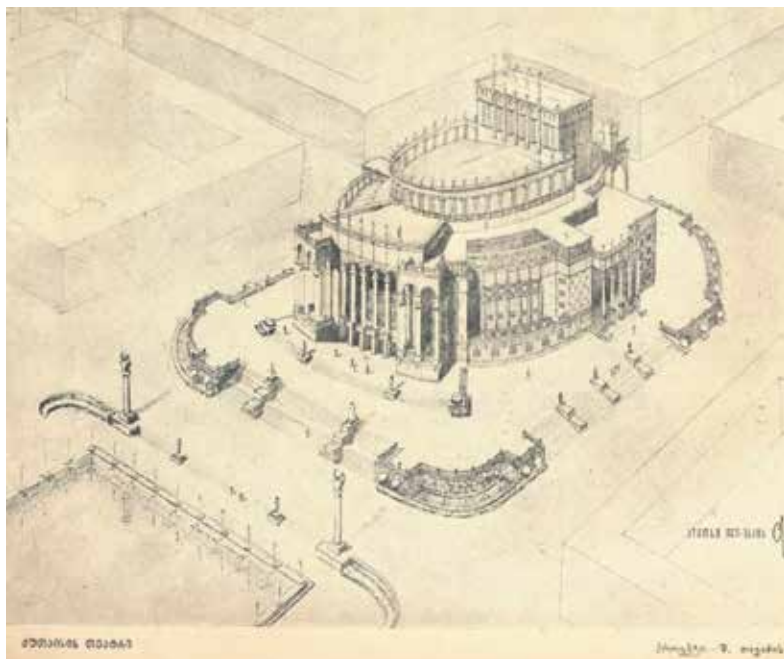
inance of Socialist Realism as the only permitted artistic method, architects nonetheless sought to express national identity through form.

As a result, Soviet-period theatre architecture in

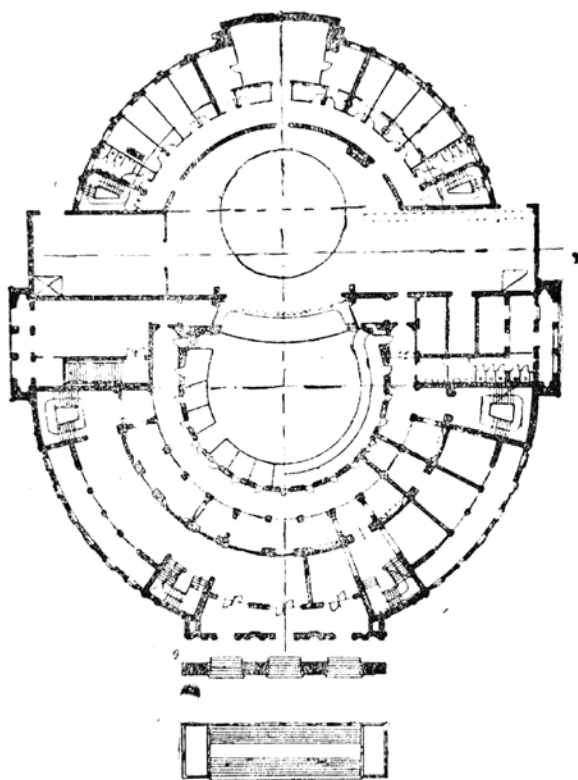
Georgia produced some distinctive and significant examples—Kutaisi Theatre among them – demonstrating the coexistence of Stalinist Empire style and traditions of Georgian architecture.

REFERENCES:

- **Gengiuri N.** Stalinist Empire – Ideological Staging (A Comparative Analysis with Fascist Architecture in Germany and Italy). In: *Art of the 20th Century: Art in the Period of Totalitarianism (1930–1960)*. Tbilisi, 2012. pp. 228–240
- Dolidze, I. Theatre Architecture in Georgia in the 1930s. The initial project of the Kutaisi Theatre Building. *Proceedings of the 7th International Scientific Conference “Culture and Art in Contemporary Context”*. Conference Proceedings. Batumi, 2025. pp. 296–305.
- Tavadze Sh. Another Giant of Socialist Architecture. *Soviet Art*, No. 1-2, 1936 (in Georgian).
- Kornfeld Ya. *Architecture of the Land of the Soviets: Theatres*. Publishing House of the Academy of Architecture of the USSR, Moscow, 1948 (in Russian).
- What Is Happening in the Soviet Union. *Soviet Art*, No. 1, 1935. p. 61. (in Georgian).
- Tsitsishvili I. *Fifty Years of Georgian Soviet Architecture*. Tbilisi, 1970 (in Georgian).
- Janberidze N. *Georgian Soviet Architecture*. “Khelovneba” Publishing House, Tbilisi, 1971. (in Georgian).
- *Literary Newspaper*, No. 5 (32), 1933. (in Georgian).
- *Communist Newspaper*, 8 November, No. 264, 1955. (in Georgian).
- *Journal Soviet Art*, No. 1–2, 1936, pp. 64–65 (in Georgian).
- Stalin, I.V., On the Political Tasks of the University of the Peoples of the East. Speech at a Meeting of KUTV Students. May 18, 1925. Stalin, I.V. *Works*, Moscow, 1952. Vol. 7, p. 138 (In Russian).
- Chanturia, A., *Capital Construction of Georgia and Prospects for Its Development*, Tbilisi, 1975 (In Russian).
- PAPERNY Vladimir, *Architecture in the Age of Stalin: Culture Two*, Cambridge, 2002. <https://www.scribd.com/doc/210969794/Architecture-in-the-Age-of-Stalin-Vladimir-Paperny>

1. ქუთაისის თეატრის პროექტი.
 არქიტექტორი შოთა თავაძე, 1933-1935.
 1. Project of the Kutaisi Theatre. Architect:
 Shota Tavadze, 1933-1935.
 SOURCE: შურ. „საბჭოთა ხელოვნება“,
 #1-2. 1936, გვ. 65

2. ქუთაისის თეატრის გეგმა. არქიტექტორი მიხეილ შავიშვილი, 1955.
 2. PLAN OF THE KUTAI SI THEATRE. ARCHITECT: MIKHEIL SHAVISHVILI, 1955.
 SOURCE: NODAR JANBERIDZE, GEORGIAN SOVIET ARCHITECTURE. TBILISI, 1971, P. 326.

3–4. ქუთაისის თეატრი.

3-4. Kutaisi Theatre.

SOURCE: CULTURAL HERITAGE PORTAL. [HTTPS://MEMKVIDREOBA.GOV.GE/OBJECTS/IMMOVABLE/IMMOVABLEOBJECT?ID=18308](https://memkvidreoba.gov.ge/objects/immovable/immovableobject?id=18308)